

Klemensiewicz, Zenon

Skupenie wypowiedzeniowe

In: *Otázky slovanské syntaxe : sborník brněnské syntaktické konference*,
17.-21.IV.1961. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962, pp.
222-224

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119413>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

SKUPIENIE WYPOWIEDZENIOWE

ZENON KLEMENSIEWICZ (Kraków)

Wśród podstawowych struktur syntaktycznych w obrębie wypowiedzenia złożonego na osobną uwagę i szczegółowy opis zasługuje ta, którą nazywam skupieniem wypowiedzeniowym i oznaczam symbolem SW.

Przykłady:

I.	W	<i>Odgrażał się</i>
		<i>że</i>
	SW	<i>(jeżeli wozu nie znajdzie,</i>
		<i>to pójdzie piechotą)</i>
II.	W	<i>Dowiedziałem się</i>
		<i>że</i>
	SW	<i>(Jan przyjechał i zachorował)</i>

Istotą SW jest, że stanowi zespół dwu albo więcej wypowiedzeń ustawiony jako całość w stosunek syntaktyczny do innego wypowiedzenia. Symbol: W : SW.

Jak widać z przykładów, ten stosunek jest nadrzędnopodrzędny (W $\supset$ SW). Ale może być też współrzędny, np.

III.	W	<i>Pojechałem do Berna</i>
		<i>a</i>
	SW	<i>(gdy się konferencja skończyła, udałem się do Pragi)</i>
		(W · — · SW)

Jaki jest stosunek wewnętrzny w SW tzn. sW : sW (wypowiedzenie skupione)? Przykłady pouczają że jest on dwojaki:

a) niewspółrzędny : nadrzędno — podrzędny

przykład I:

$$W \supset SW \quad (sW \supset \checkmark sW)$$

przykład III:

$$W \cdot - \cdot SW \quad (sW \supset sW)$$

b) współrzędny

przykład II:

$$W \supset SW \quad (sW \cdot - \cdot sW)$$

Jak się wyraża stosunek $W : SW$ i stosunek wypowiedzeń skupionych ($sW : sW$)?

a) spójnikiem $+$

b) partykułą $\oplus$

Uzupełniamy symbolikę przykładów:

I: $W \overline{+} SW (sW \underline{+} \oplus sW)$

III: $W \cdot - \cdot SW (sW \underline{+} | sW)$

II: $W \overline{+} | SW (sW \cdot + \cdot sW)$.

Jest jeszcze inna możliwość:

c) zaimek względny $|\div \div|$ np.

W *Spotkałem kolegę*

SW *(który dawno wyjechał z Polski i dopiero teraz powrócił)*

W $|\div SW (sW \cdot + \cdot sW)$

SW może mieć wewnętrzny rozwój strukturalny taki, że jego człony sW tzw. wypowiedzenia skupione mogą mieć własne współ — albo podrzędne

sW tj. wypowiedzenie wśródskupieniowe. Np.

W^1 *Anka bawiła się*

bo

W^2 *był wtedy karnawał W^3 ale czuło się*

że

SW (sW^4 *gdy czas ten przeminie*

sW^{5a} *ona z taką samą swobodą i lekkością*

sW^6 *z jaką tańczyła*

sW^{5b} *dźwigać będzie każde brzemię*

sW^7 *jakie sobie wybierze*

albo

sW^8 *jakie jej los narzuci*

W^1 $\left\{ \begin{array}{l} \overline{+} | W^2 \\ \cdot > + < \cdot W^3 \overline{+} | SW (sW^4 \underline{+} | sW^{5a} [\div | sW^6] sW^{5b} [\div | sW^7 \text{ — } sW^8] \end{array} \right.$

Ile sW może się znaleźć w SW? najczęściej dwa; więcej, jeśli zachodzi stosunek $sW \cdot - \cdot sW$ np.

W *Jan przyrzekł*

że

SW (sW *jeśli moja siostra przyjedzie,*

sW *jeśli zażąda pomocy*

sW *i jeśli poczeka kilka dni,*

sW *to jej sprawę załatwi)*

$W \overline{+} | SW (sW \vee sW \cdot + \cdot sW \underline{+} | \oplus sW)$

Natomiast przy uwzględnianiu wypowiedzeń wśródskupieniowych tzn sW konstrukcja może być bardzo rozbudowana, np.

W   *Piotr zabrał się do czytania*
                       ale

SW   (sW   *jeśli miał jeszcze jakąś nadzieję*
                       sW   *gdy trzymał w ręce kopertę ze zleceniem,*
                       *W   *o którym nie wiedział,*
                       sW   *to pierwsze zdanie powiedziało mu*
                       *W   *że spotkał go zawód)*

W · + · SW (sW $\overline{+}$ *W $\div$ *W) $\underline{+}$ $\oplus$ sW $\overline{+}$ *W)

Najdalej posuwa się ta rozbudowa, jeśli w skład wypowiedzenia złożonego wchodzi więcej SW. np.

W   *Kolega zawiadomił mnie*
                       że

SW   (< sW   *jeśli przyjedzie do Warszawy,*
                       sW   *to mnie odwiedzi* >
                       a
                       sW <   *jeśli pojedzie do Poznania,*
                       sW   *to się zobaczymy dopiero w jesieni* >)

W $\overline{+}$ SW (< sW $\underline{+}$ $\oplus$ sW > > + < < sW $\underline{+}$ $\oplus$ sW >)

Jakie są wskaźniki przyskupieniowe tzn. stosunku W : SW?

Najczęściej: *że*, rzadziej: *iż*, *gdyż* itp.

Jakie są wskaźniki wśródskupieniowe tzn. stosunku sW : sW?

Różne spójniki współrzędności, podrzędności, ale szczególnie znamieną jest obecność partykuły, bo właśnie ona uwydatnia spójność, całość i odrębność SW. Są to następujące: *gdyby...to*, *gdyby...toby*, *jeśli...to*, *jeżeli...wtedy*, *jeżeli...to*, *jeżeli...to jednak*, *jeżeli...wtedy*, *jak...to*, *gdy...to*, *o ile...to*, *jakkolwiek...wszelako*, *co...to*, *choć...to*, *choć...to jednak*.

Jaka jest funkcja strukturalno-komunikatywna SW w stosunku do W? Na płaszczyźnie współrzędności — najczęściej łączność; na płaszczyźnie podrzędności — najczęściej dopełniowa.

Jaka jest funkcja strukturalno-komunikatywna w stosunku sW sW? Najczęściej warunkowość; także przyzwolenie, przyczyna, czas.

A więc idzie tu o wypadki kolejnego następstwa: w czasie albo w rozumowaniu przyczynowym; dwa ogniwa takiej struktury stanowią łącznie SW ustosunkowane do poprzedzającego W.